

Las ciencias morales en Svizra

Publicaziun nova davart problems culturals

■ (gsc) «**Scienzas morales**» èn quels roms u champs speziels ch'ins numna per tudestg «**Geisteswissenschaften**», pia filosofia, istorgia, linguistica, sociologia euv. L'Academia svizra da scienzas morales e socialas (ASSMS; www.sagw.ch) «mira a las promover sin stgalim politic e social. Sias activitads (...) cumpiglian las relaziuns publicas, la politica da retschertga, la cussegliaziun, l'ediziun e tgira da publicaziuns, l'organisaziun da simposis per in vast public sco era da colloquis reservads davart singuls champs da perscrutaziun.»* L'Academia publitgescha mintg'onn quatter carnets da ses «Bulletin». En il nr. 1/2013 devi in artitgel da l'istoricher Sacha Zala, parsura da la «Pro Grigioni Italiano» enfin a Silvester 2013, davart la lingua taliana en noss chantun (v. La Quotidiana dals 6 da favrer 2013). Il nr. 2/2013 è gist cumpari; el cuntegna t.a. ina contribuziun da Zala e da duas collavuraturas scientificas dals «Documents diplomatics svizzers» (www.dodis.ch) a Berna davart lur publicaziuns digitalas, cunzunt la seria «Quaderni di Dodis» (pp. 21–22). Auters artitgels da lez carnet meritentan ina preschentaziun pli detagliada. Nicolas Zufferey (Universitad da Geneva), spezialist da la cultura chinaisa, punctuescha: «Ins duai relevar da cuntin l'impurtanza da las scienzas morales en la societad e per la societad sco er il connex tranter lur perscrutaziuns e las cum-petenzas culturalas ch'il public pretenda; l'archeologia è in bun exempel da rom scientific e popular enina. Ins duai plinav- vant insister sin la valur da la furmaziun che deriva da las scienzas morales e sin ses niz per bleras professiuns d'auto responsabladad (...): Da las facultads filosoficas ed istoricas na furman betg umans dischoccpads» (p. 58).

Persunalitads grischunas publitgeschan a Berna

Ils 9 da favrer a Friburg ha la «Societad svizra d'istorgia» (generalsekretariat@sgg-ssh.ch) elegi Zala parsura da la societad davent da Bumaun 2014, sco succesor da Regina Wecker (Universitad da Basilea). La societad sa definescha «l'uniun naziunala per promover ils studis istorics e la furmaziun istorica en Svizra». Ella edescha la «Schweizerische Zeitschrift für Geschichte/Revue suisse d'histoire». Il «Bulletin 2/2013» da l'ASSMS rapporta: «Sacha Zala maina la gruppa da perscrutaziun dals Documents diplomatics svizzers (...). El è vischin da Brüsich, naschè il 1968, creschè si a Campascio e Puschlav e da lingua materna taliana. El ha studegià istorgia, politologia e dretg public a l'Universitad da Berna ed a quella da la Carolina dal nord (Stadis unids). El era primassistent per l'istorgia dal temp modern e per la contemporanea a l'Universitad da Berna» (p. 61). Il «Bulletin» annunzia plinav- vant la publicaziun imminente a Berna da «La fototeca dal Dicziunari rumantsch grischun – Von der Archivschachtel zur digitalen Fototeca», nua che «las documentalistas Nadia Caduff Anrig e Violanta Spinaz Bonifazi (...) preschantan la collecziun multifara e custavla da maletgs da l'institut dal DRG a Cuira (...). Dapi l'entschatta è il DRG concepì sco in lexicon da la lingua e da la cultura materiala rumantscha» (p. 65). Ins po pustar il cudesch nov tar info@sagw.ch.

Tge latin per tge finamira?

Duas contribuziuns dal carnet tractan dumondas en connex cun linguas. Ina rapporta d'ina discussiun publica ils 12 da favrer a l'Universitad da Berna: «Ins

ha cunzunt discutà la dumonda sche ed eventualmain per tge roms ch'ins duaja pretender in attestat da latin (...). Dacurt ha l'Universitad da Basilea (...) renunzià ad ina tala cumprova per las bleras direcziuns da studi (...). Perencunter mantegna la Facultad filosofica ed istorica da l'Universitad da Turitg l'obligaziun dal latin (...). I manca in concept impegnativ davart las cum-petenzas, la finamira ed il stgalim d'inventuala instrucziun da latin. Antonio Loprieto, rector da l'Universitad da Basilea, ha precisà che gnanc el e gnanca las facultads na possian formular in tal concept; quai duajan far ils singuls roms (...). Areguard ils studis da filosofia ha Hans-Johann Glock (Universitad da Turitg) declerà ch'il latin na saja betg indispensabel e ch'ins basegnia plitost enconuschientschas da scienzas natirals per scolar il patratg logic a tractar dumondas centralas (...). Virginia Richter (Universitad da Berna) era perencunter persvasa ch'ins na possia betg renunziar al latin per far studis d'anglais; quests vegnissan uschiglio limitads als davos dus tschientaners. Ella ha punctuà che savair latin na dettia betg mo cum-petenzas linguisticas, mabain er ina buna furmaziun generala (...). Nossas uniuns spezialisadas han insumma la missiun da debattar davart il studi dal latin e da formular las recumandaziuns toccantas» (pp. 19–20).

Il decan dal cussegl naziunal admonescha

Era cuss. naz. Jacques Neiryck (VD/pcd), anteriur docent d'electrotecnica a l'Universitad Lovanium da Kinhasa ed a la Scola politecnica federala Losanna, ha contribuì al «Bulletin 2/2013» cun in essai spiertus entitulà: «La politica ignorescha las scienzas mo-

ralas.» Neiryck, naschè 1931 a Bruxelles/Brussel, è vegni bullà, almain indirectamain, dal grammaticher francofon beltg Maurice Grévisse (1895–1980), autur da «Le Bon Usage» (emprima ediziun 1936). En il «Bulletin» stigmatisescha Neiryck il spretsch da la legislativa svizra per la clerezza linguistica: «Las cumissiuns parlamentaras cum-petentas fan en tocs ils texts ch'ils giurists dals departaments han elavurà. Ellas proponan d'agiunscher u da stritgar in artitgel, cumplitgond las frastas las pli simplas cun precisaziuns, cundiziuns u rampigns. Ils plenums da l'emprima chombra e lura quels da la segunda maltracteschan anc ils texts legislativs. Las divergenzas tranter las chombras chaschunan in vi e nà che maina memia savens ad ina scuntrada d'intermediaziun (...). Cun lavurar en la cumissiun da traducziun scuvr'ins absurditads che derivan per forza da lezza lavur diletanta. Singulas leschas vegnan svidadas da lur cuntegn oriund, autras vegnan endiridas talmain ch'ins na po betg pli las applitgar» (p. 52). L'autur na dat nagin exempel concret, ma sia descripiun dat da patratg, tant pli ch'ins duai anc elavurar trais versiuns da mintga lescha, ina franzosa, ina taliana ed ina tudestga, per ch'ins possia la duvrar. Ins duess far endament e trair las consequenzas da lezza admoniziun formulada dal decan da nossa legislativa federala (v. sia brevaverta a la Conferenza dals uestg svizzers en La Quotidiana dals 28 da favrer 2008).

* **Beat Sitter-Liver en: Fundaziun Dicziunari istoric da la Svizra (DSS), Dizionario storico della Svizzera. Tom 1. Lucarn (Armando Dadò, ISBN 88-8281-099-2) 2002, p. 52, chavazzin «Accademia svizzera di scienze morali e sociali (ASSMS)».**